

**Program
Wspierania Rodziny
Miasta Wałbrzycha
na lata 2016-2018**

Wstęp

Rodzina stanowi integralną część społeczeństwa, stanowi jego najmniejszą, a zarazem podstawową komórkę. Jest najważniejszą grupą społeczną. Rodzina jest pierwszym i podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka. To ono tutaj nabywa wiedzy o otaczającym je świecie, panujących między ludźmi stosunkach. Uczy się wyrażać swoje uczucia (lęk, obawa, zadowolenie, gniew) oraz wartościowania co jest dobre, a co złe. Wychowują się w niej kolejne pokolenia, które w późniejszym okresie swojego życia kreują społeczeństwo. Rodzina kształtuje osobowość młodego pokolenia, postawę społeczną i wyznacza koleje jego losu. Dlatego tak ważne jest zachowanie prawidłowych ról społecznych. Tylko „zdrowa” rodzina jest warunkiem wykreowania młodego pokolenia, które będzie miało poczucie własnej wartości, aspiracji, empatii jak również będzie bazą do budowania kolejnej prawidłowo funkcjonującej najmniejszej komórki społecznej.

Rozpad rodziny, niewydolność wychowawcza, zanikanie poczucia bezpieczeństwa, narastanie konfliktów powodują wzrost zjawisk negatywnych, które wymagają ingerencji z zewnątrz angażując siły i środki społeczne. Długoletnie przebywanie rodziny w sytuacji kryzysowej może spowodować całkowite zerwanie więzi rodzinnych i umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej. Mając na względzie fakt, że rodzina biologiczna jest najbardziej sprzyjającą w prawidłowym rozwoju dziecka należy zadbać o to, aby ono jak najdłużej w niej pozostało. Dlatego należy wspierać rodzinę, aby prawidłowo wykonywała swoje funkcje. Należy podjąć pracę z rodziną w jej najbliższym otoczeniu i w różnorodnych formach środowiskowych bez potrzeby odrywania dziecka od rodziny. Wszelkie działania powinny być prowadzone za zgodą rodziny i jej aktywnym zaangażowaniem, uwzględniając zasadę pomocniczości. Chodzi tutaj o obustronny wysiłek zarówno członków rodziny jak i pracowników instytucji pomocy społecznej (pracownik socjalny, asystent rodziny) zmierzający do przywrócenia naturalnych więzów i normalizacji życia rodzinnego. W swoich działaniach pracownicy socjalni, asystenci rodziny mają za zadanie wspieranie i wspomaganie, a nie zastępowanie rodziców w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych

Jednym z nowatorskich rozwiązań w systemie pomocy społecznej, wprowadzonym ustawą o wspieraniu rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej, jest możliwość zatrudnienia asystenta rodziny do pracy na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Rola asystenta rodziny polega na całościowym wspieraniu rodziny wychowującej dzieci zagrożone wykluczeniem społecznym, poprzez zmianę stosunku osób w rodzinie do własnej sprawności, podniesienie ich samooceny, wzbudzenie wiary we własne siły, a także pomoc w wykonywaniu najprostszych czynności, składający się na proces prowadzenia gospodarstwa domowego. Działania asystenta rodziny mają wspomagać rozwój kompetencji wszystkich członków rodziny tj. rodziców, dzieci, czemu służy indywidualne podejście do rodziny i jej problemów. Lecz asystent rodziny nie przejmuje działań za rodzinę, jedynie wspiera ją w wykonywaniu określonych obowiązków jak i również w podjętych działaniach, pokazuje jakie efekty przyniesie ich praca oraz ukierunkowuje te działania w taki sposób, aby przyniosły one zamierzone efekty.

Pozostawienie rodzin bez fachowego wsparcia i różnorodnej pomocy specjalistycznej spowoduje wzrost zjawiska dalszej degradacji rodzin i skutkować będzie różnorodnymi konsekwencjami, którymi najbardziej zagrożone będą dzieci. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowania wartości i norm związanych z ich wychowaniem.

1. Uzasadnienie konieczności przygotowania programu

Z dniem 1 stycznia 2012 roku weszła w życie ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zgodnie z treścią art. 176 pkt 1 ww. ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz.U. Nr 149, poz. 887) do zadań własnych gminy należy m.in. opracowanie i realizacja trzy letniego gminnego programu wspierania rodziny. W świetle założeń ustawy pomoc dziecku i jego rodzinie powinna mieć charakter interdyscyplinarny i być udzielana przez właściwych specjalistów w ramach zintegrowanego lokalnego systemu. Ważne jest, by zarówno działania jak również decyzje względem rodziny i jej członków były podejmowane przy współpracy wyspecjalizowanych instytucji (pomoc społeczna, szkoła, sąd, policja).

Konsekwencją przyjęcia przez Gminę programu wspierania rodziny na lata 2016 – 2018 jest stworzenie rozwiązań profilaktycznych, umożliwiających prowadzenie działań osłonowych mających na celu wzmocnienie rodzin z tzw. grup ryzyka, zapobieganie ich marginalizacji i izolacji społecznej, a także prowadzenie działań ratowniczych i wspomagających. Świadczenie wsparcia w szerokim zakresie dla rodziny daje możliwość zapewnienia każdemu dziecku prawa do stabilnego rodzinnego środowiska wychowawczego.

Działania na rzecz rodziny, to działania na rzecz całej wspólnoty tj. wszystkich jej członków. Podstawowym założeniem Gminnego Programu Wsparcia Rodziny jest: **utworzenie spójnego systemu wsparcia dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych, mających na celu przywrócenie im zdolności do wypełniania tych ról, poprzez pracę z rodziną oraz zapewnienie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci.**

Realizowane w ramach programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku, ale na całej rodzinie również w sytuacjach, gdy dziecko zostanie umieszczone poza rodziną biologiczną. Ma to na celu pomoc w odzyskaniu przez rodziców funkcji opiekuńczych tj. umożliwienie dziecku powrotu do środowiska rodzinnego. Przyjęte w ramach Programu zadania są spójne zarówno z ustawą o pomocy społecznej (z dnia 12 marca 2004 roku), ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (z dnia 9 czerwca 2011 roku), ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (z dnia 29 lipca 2005 roku), Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych miasta Wałbrzycha na lata 2016-2020, a także Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

2. Diagnoza sytuacji rodzin korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

Punktem wyjścia do określenia zadań Programu Wspierania Rodziny jest analiza sytuacji społecznej Wałbrzycha zawarta w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha na lata 2016 – 2020.

3. Odbiorcy programu

- 1) Rodziny niewydolne wychowawczo, niezaradne życiowo, grupę tą tworzą rodzice, którzy nie w pełni radzą sobie z wychowywaniem dzieci. Ponoszą na tym polu porażki, nie potrafią zrozumieć potrzeb dziecka, tkwią w błędnym przekonaniu dotyczącym opieki nad nim. W takiej rodzinie niespełnione są funkcje rodzicielskie, które przynoszą szkody wszystkim jej członkom, a w szczególności dzieciom. Rodzina nie spełnia swoich podstawowych, naturalnych funkcji, co w konsekwencji doprowadza do jej niewydolności

czyli dysfunkcyjności. Dysfunkcyjność rodziny może być następstwem sytuacji, które niszczą i zakłócają jej prawidłowe funkcjonowanie prowadząc często do zjawiska patologii (alkoholizm, narkomania, przemoc, prostytucja, przestępczość). Problem niewydolności wychowawczej dotyczy zarówno rodzin pełnych, jak również rozbitych, gdzie często jest wynikiem niskiego poziomu wykształcenia rodziców, a także trudnej sytuacji materialno- bytowej.

- 2) Rodziny żyjące w ubóstwie, w tym dotknięte bezrobociem, tą grupę tworzą rodziny borykające się z problemem braku dostatecznych środków finansowych na zaspokojenie potrzeb rodziny. Ubóstwo dotyka wielu ludzi, dlatego też jest zjawiskiem społecznym, które bardzo często bezpośrednio łączy się z bezrobociem. W Wałbrzychu problem bezrobocia dotyka znaczną część osób korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Poza bezrobociem, ubóstwo często wiąże się z młodym wiekiem, wielodzietnością, a także niskim poziomem wykształcenia.
- 3) Rodziny dotknięte przemocą, jak wynika z analizy dostępnych danych przemoc jest zjawiskiem permanentnym, które ciągle wzrasta. Do tego zjawiska dochodzi zarówno w rodzinach dobrze sytuowanych jak również w środowiskach dotkniętych problemem ubóstwa. Analizując różne publikacje i statystyki należy zaznaczyć, że zjawisko przemocy często łączy się z problemem nadużywania alkoholu. Występowanie przemocy w rodzinie może być zarówno skutkiem jak i przyczyną dysfunkcji rodziny. Przemoc domowa ma różne formy i dotyczy zarówno kobiet, mężczyzn jak i dzieci. Mimo wielu kampanii społecznych prowadzonych przez różne instytucje, świadomość obywateli dotycząca zjawiska przemocy nadal jest zbyt niska.
- 4) Dzieci i młodzież zagrożone niedostosowaniem społecznym, Niedostosowanie społeczne jest zjawiskiem negatywnym, charakteryzuje się wadliwym stosunkiem do innych ludzi wpływającym z różnych zaburzeń emocjonalnych oraz defektów w tym zakresie. Niedostosowanymi społecznie są te dzieci i młodzież, u których zaburzenia w zachowaniu są tak głębokie i silne, że utrudniają, a nawet uniemożliwiają im normalne współżycie z innymi ludźmi. Wraz ze wzrostem cywilizacji zmieniają się funkcje wychowawcze i opiekuńcze rodziny. Proces ukierunkowania rozwoju dziecka jest procesem niezmiernie trudnym, gdyż narażony jest na szereg zagrożeń. Każdy człowiek żyje w pewnym społecznym otoczeniu, do którego musi się dostosować. Jest to możliwe wyłącznie wtedy, gdy jednostka zaakceptuje wzory, wartości i normy w nim obowiązujące. Przyswojenie i uznanie tych zasad jest podstawą prawidłowej relacji między jednostką, a jej społecznym otoczeniem. Większość z nas układa swoje stosunki z otoczeniem pozytywnie ale są również osoby, które pod wpływem różnych czynników i sytuacji mają duże trudności w dostosowaniu się do grupy społecznej. To właśnie ich postawa niesie negatywne następstwa dla społeczeństwa. Przyczyną niedostosowania społecznego mogą być zarówno czynniki na które nie mamy większego wpływu tj. biologiczne, a także te którym można zapobiec lub je minimalizować tj. środowiskowe (wadliwa struktura rodziny, zaniedbania i błędy środowiska wychowującego). Wśród środowisk mających największy wpływ na niedostosowanie społeczne wymienia się rodzinę, która jako grupa pierwotna oddziałuje na jednostkę.

4. Cel główny programu

Celem głównym programu jest wpieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych poprzez realizację zintegrowanego systemu pomocy.

5. Cele szczegółowe programu i kierunki działań

Cele szczegółowe i kierunki działań	Adresaci	Termin	Wskaźnik
1. Podejmowanie działań interdyscyplinarnych mających na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym.			
1.1. Analiza sytuacji rodzin zagrożonych kryzysem oraz budowanie koalicji na rzecz rozwiązywania indywidualnych problemów rodzin poprzez stworzenie systemu pomocy.	MOPS, instytucje i organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba analizowanych rodzin
1.2. Monitorowanie sytuacji dziecka w rodzinach zagrożonych kryzysem, włączanie do tego procesu szkół i organizacji pozarządowych.	MOPS, jednostki oświatowe, organizacje pozarządowe,	Na bieżąco	Liczba monitorowanych dzieci
1.3. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie nakierowana na wspólne z rodziną rozwiązywanie problemów przemocy w rodzinie, opracowywanie planu pomocy dla rodziny i jej członków. Udział szeroko rozumianej koalicji w pracach grup roboczych.	MOPS, Zespół Interdyscyplinarny, instytucje i organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba osób i rodzin objętych działaniami Zespołu Interdyscyplinarnego, liczba instytucji i organizacji wchodzących w skład koalicji.
1.4. Kierowanie osób uzależnionych na leczenie, również za pośrednictwem Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	MOPS, MKRPA, organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba osób skierowanych do MKRPA, liczba osób, które podjęły terapię
2. Rozwój systemu wsparcia dla rodzin zagrożonych dysfunkcyjnymi oraz dla rodzin dysfunkcyjnych.			
2.1. Zabezpieczenie rodzinom pomocy socjalnej (świadczenia pieniężne i niepieniężne), oraz zatrudnienia wspomaganego (prace społecznie użyteczne,) pomoc w zdobyciu nowych kwalifikacji zawodowych oraz w znalezieniu pracy.	MOPS, PUP organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Rodzaje i formy pomocy, liczba osób w nich uczestnicząca
2.2. Zapewnienie osobom i rodzinom pomocy specjalistycznej w różnych obszarach (uzależnienia, przemoc w rodzinie, niepełnosprawność itp.).	MOPS, organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Rodzaje form pomocy, liczba osób w nich uczestnicząca
2.3. Stworzenie możliwości szybszego dostępu do lokali socjalnych lub komunalnych niezbędnych dla rodzin zagrożonych eksmisją.	Urząd Miejski, MOPS	Na bieżąco	Liczba osób, które otrzymały mieszkania.
2.4. Zapewnienie pomocy rodzinom w formie pracy z asystentem rodziny i obejmowanie pomocą rodziny wspierającej.	MOPS	Na bieżąco	Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny
2.5. Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny dysfunkcyjnej po zakończeniu współpracy z asystentem rodzin.	MOPS	Na bieżąco	Liczba rodzin objętych monitoringiem
2.6. Rozwijanie interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązywania problemów rodzin poprzez pracę	MOPS, instytucje	Na bieżąco	Liczba posiedzeń zespołów, liczba

zespołów interdyscyplinarnych	i organizacje pozarządowe		rodzin objętych pracami zespołów
3. Prowadzenie działalności sprzyjającej umacnianiu rodziny i wypełnianiu przez nią roli opiekuńczo-wychowawczej			
3.1. Realizacja programów mających na celu podnoszenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców	MOPS, organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba realizowanych programów, liczba osób i rodzin w nich uczestnicząca
3.2. Rozwijanie, w ramach karty dużej rodziny, systemu ulg skierowanych do rodzin wielodzietnych, w tym m.in. dostępu do instytucji kultury i sportu, ochrony zdrowia, komunikacji, itp.	MOPS, instytucje i organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba form i rodzajów usług dostępnych dla rodzin wielodzietnych
3.3. Organizowanie grup wsparcia, grup samopomocowych i pomocy wolontarystycznej dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.	MOPS, instytucje i organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba grup wsparcia, samopomocowych oraz liczba ich uczestników
3.4. Prowadzenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług dla rodzin wychowujących dzieci, szczególnie dzieci niepełnosprawne.	MOPS, organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba rodzin objętych usługami
4. Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży			
4.1. Prowadzenie programów profilaktyczno-edukacyjnych dla dzieci i młodzieży	MOPS, organizacje pozarządowe	Według harmonogramu roku	Liczba programów i uczestniczących w nich osób placówek
4.2. Prowadzenie działań integrujących i aktywizujących społeczność lokalną na rzecz przeciwdziałania patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży	MOPS, organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba inicjatyw i osób w nich zaangażowanych
4.3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich darmowych posiłków.	MOPS	Na bieżąco	Liczba dzieci i młodzieży otrzymujących posiłki
4.4. Wsparcie materialne dzieci i młodzieży w postaci stypendiów i zasiłków szkolnych w celu zapewnienia realizacji potrzeb edukacyjnych uczniów z ubogich rodzin	MOPS	Zgodnie z ustawą o systemie oświaty	Liczba uczniów otrzymujących stypendia i zasiłki szkolne, kwota wypłaconych świadczeń
4.5. Organizowanie dzieciom i młodzieży w zakresie organizowania czasu wolnego poprzez m.in. rozwój różnorodnych środowiskowych form dziennej opieki nad dziećmi i młodzieżą, w tym placówek wsparcia dziennego, świetlic i klubów dla młodzieży.	MOPS jednostki oświatowe, organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba dzieci i młodzieży objętych formami wsparcia dziennej opieki, liczba nowych placówek wsparcia dziennego.
4.6. Organizowanie w okresie wakacji i ferii stacjonarnych i wyjazdowych form wypoczynku dla dzieci i młodzieży połączonych z działaniami	MOPS, organizatorzy wypoczynku	W okresie wakacji i ferii szkolnych	Liczba organizowanych form wypoczynku, liczba uczestniczących

profilaktycznym.			dzieci i młodzieży
5. Wzmocnienie potencjału kadr pracujących z rodzinami wymagającymi szczególnego wsparcia			
5.1. Szkolenia asystentów rodziny podnoszące kwalifikacje w zakresie nowych metod pracy z klientem oraz podnoszące wiedzę i umiejętności dotyczące współczesnych problemów społecznych, takich jak zagrożenia wynikające z nowych technologii, stosowanie	MOPS	Zgodnie z harmonogramem szkoleń	Liczba organizowanych szkoleń, liczba osób w nich uczestniczących
5.2. Szkolenia pracowników socjalnych, specjalistów pracy socjalnej, pedagogów i psychologów szkolnych podnoszące kwalifikacje w zakresie nowych metod pracy z klientem oraz podnoszące wiedzę i umiejętności dotyczące współczesnych problemów społecznych, takich jak zagrożenia wynikające z nowych technologii, stosowanie.	MOPS	Zgodnie z harmonogramem szkoleń	Liczba organizowanych szkoleń, liczba osób w nich uczestniczących
5.3. Szkolenia rodzin wspierających w zakresie pracy z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.	MOPS	Zgodnie z harmonogramem szkoleń	Liczba organizowanych szkoleń, liczba rodzin w nich uczestniczących
5.4. Zapewnienie wsparcia w postaci superwizji pracownikom kadr pracujących z rodzinami przeciwdziałające wypaleniu zawodowemu	MOPS,	Zgodnie z harmonogramem szkoleń	Liczba osób, uczestniczących w superwizji

6. Realizatorzy i partnerzy Programu

Założenia Programu Wspierania Rodziny w ramach swoich kompetencji winny realizować samorządowe jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe i inne podmioty, w szczególności realizujące zadania na zlecenie miasta Wałbrzycha oraz osoby specjalizujące się bądź mające kontakt z dzieckiem i rodziną. Przy realizacji Programu współpracować winny:

1) podmioty publiczne:

- właściwe wydziały i stanowiska Urzędu Miasta Wałbrzycha;
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu;
- Sąd Rejonowy w Wałbrzychu
- przedszkola publiczne,
- placówki oświatowe,
- Straż Miejska;
- Komenda Miejska Policji,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna,
- Zakłady opieki zdrowotnej,

2) podmioty niepubliczne:

- przedszkola i szkoły niepubliczne,
- organizacje pozarządowe działające w zakresie profilaktyki i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji,
- kościoły i związki wyznaniowe,

W realizacji swoich zadań w/w podmioty powinny kierować się dobrem rodziny, a jej wspieranie traktować, jako priorytet, także wówczas, gdy nie stanowi ono ich podstawowej misji.

7. Źródła finansowania Programu.

Finansowanie programu odbywać się będzie ze środków:

- budżetu Miasta Wałbrzycha
- dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych,
- programów rządowych z zakresu wspierania rodziny,
- funduszy Unii Europejskiej,
- innych środków pozyskanych w ramach konkursów dotacyjnych.

Środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach finansowych.

8. Monitoring i ewaluacja programu

Działania mające na celu realizację założeń programu są koordynowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu. Monitorowanie programu polegać będzie na gromadzeniu informacji dotyczących projektów pomocowych realizowanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, edukacyjne w zakresie pomocy i integracji społecznej oraz organizacje pozarządowe. Bieżący nadzór nad realizacją programu i podejmowanie działań zmierzających do osiągnięcia wyznaczonych w programie celów, pozwoli na opracowanie działań profilaktycznych na lata następne, a także będzie podstawą do oceny ich skuteczności. Cele, działania i zadania w zakresie wspierania rodziny będą podlegać ewaluacji i odpowiadać na potrzeby mieszkańców Wałbrzycha.